

Posudek bakalářské práce Anny Polenské
Jednoruční a dvouruční varianty znaků českého znakového jazyka

Anna Polenská si pro svou práci vybrala důležité, nosné, ale zároveň i náročné téma z oblasti fonetických změn v proudu „řeči“, které v českém prostředí dosud zůstávalo mimo oblast odborného zájmu. Hlavním cílem práce je analýza parametrů znaku ovlivňujících weak drop, založená na datech excerpovaných z přirozených projevů a materiálu získaného elicitací.

Práce má logicky promyšlenou obsahovou a kompoziční výstavbu. Teoretická a empirická část jsou vhodně propojeny a tvoří kompaktní celek. V teoretické části, vystavěné na dostatečně rozsáhlé relevantní odborné literatuře, se diplomantka velmi dobře vyrovnala s terminologickou rozkolísaností i pojmovou nejednoznačností. Po představení manuálních artikulátorů a souvisejících základních pojmů vymezuje ústřední pojem *weak drop* (mj. i odlišením od jiných případů jednoručních variant a vztahením ke spřízněným redukčním změnám – snížení místa artikulace a ztráty pohybu/weak freeze), dále se zabývá faktory ovlivňujícími WD (v souladu se záměrem práce se soustředí na parametry znaku) a následně shrnuje výsledky dosavadních výzkumů WD v cizích znakových jazycích.

K teoretickým pasážím bych měla dvě drobné poznámky:

- Na s. 20 se uvádí, že Nishiová (2009) za základní variantu (jednoruční X dvouruční) považovala tu, která se vyskytla nad 80 %. Hranice 80 % byla stanovena arbitrárně. Chtěla bych se zeptat, jak byly posuzovány případy, kdy žádná z variant neměla 80procentní výskyt. A co se myslí *arbitrárním stanovením hranice*?

- Poprosila bych o komentář k poslednímu řádku tabulky *WD v cizích ZJ* (s. 33), tj. „celkem“, proč ve většině případů celková hodnota není součtem hodnot dílčích?

Velmi oceňuji, jak se A. Polenská vypořádala s vymezením WD v proudu řeči. V kapitole 6.3.2, kterou považuji za nejpřínosnější z celé práce, se po představení jednoznačných případů WD zabývá obtížným rozlišením WD od silných až extrémních redukcí. Hranici mezi WD a redukcí nedominantní ruky stanovuje tvarem nedominantní ruky – ruka s „uvolněným“ tvarem je případ WD, ruka v jakémkoli jiném tvaru redukce. Zákonitě se stává náročné rozlišit WD (uvolněná ruka) od redukce pasivní ruky tvaru. Diplomantka se rozhodla ke stanovení hranice podle orientace dlaně.

Autorka se velmi dobře vypořádala s obtížemi souvisejícími se shromážděním vhodného materiálu a vychází z dostatečně rozsáhlého souboru dokladů: celkem 154 výskytů (62 lexémů) excerpovaných – autorkou nebo studenty semináře Fonetika a fonologie znakových jazyků 2016–2020 – z videí facebookové skupiny *Zábava pro neslyšící v ČR* a dalších zdrojů (účtů a kanálů na sociálních sítích, *Multimediální cvičebnice pro předmět Český znakový jazyk*, TKN aj.). Za přínosný považuji doplňující výzkum se šesti neslyšícími respondenty využívající elicitaci, během kterého se diplomantka zaměřila na 74 (citátově) dvouručních znaků a vedle vlastní produkce respondentů zjišťovala jejich postoje k jednoručním variantám.

Výsledky provedených výzkumů jsou zpracovány adekvátně a diplomantka je pečlivě popsala, místy i interpretovala a také usouvztažnila se zjištěními v cizích znakových jazycích. Překvapivě nízký počet výskytů WD u znaků s pasivní rukou B bych shodně s autorkou spojovala s omezeními identifikačních kritérií.

Otázky k empirické části:

- Zaujala mě mj. autorčina poznámka o potenciální tendenci častějšího výskytu WD v jednoznakových replikách v dialogu. Bylo by možné blíže konkretizovat (např. uvedením počtu výskytů a porovnáním s výskytem v dialogických víceznakových výpovědích i v monologických promluvách)?
- Co znamená, že *informant souhlasil s použitím WD varianty* (s. 46), v souvislosti se třemi sledovanými kategoriemi (*vlastní informantova produkce – informant 1ruční variantu viděl – informant by 1ruční variantu sám použil*)?
- Mohla by diplomantka u jednoručních variant produkovaných informanty při elicitaci naznačit míru variability parametrů znaku a – i v souvislosti s tím – naznačit alespoň některé problémy stanovení základní nepříznakové dvouruční varianty?

Formální zpracování práce není dobré. Vedle velmi četných chyb v interpunkci (strana bez interpunkčního pochybení je v práci spíše výjimkou) obsahuje práce množství gramatických nedostatků a stop po nedokončených formulačních úpravách (např. *Na zařazení další skupinu znaků*, s. 34; *Mgr. Milan Fritz, rodilý mluvčím a lektorem ČZJ*, s. 43; *ruce v nich jsou navzájem zrcadlovým obrazem*, s. 27; s. 21,23 aj.). V práci se objevuje i několik závažnějších formulačních nedostatků a agramatických vyjádření, které vedou až k nesrozumitelnosti textu (např. na s. 57: *Kritéria pro vymezení WD v proudu znakování byla stanovena pro účely této práce podle, dosud nebyla v odborné literatuře popsána, dvouručnost citátové formy nalezených WD variant byla ověřena ve třech hlavních zdrojích.; Počet WD variant v citátové podobě... je sice významně nižší, k "blokaci" WD u tohoto typu znaku v ČZJ však zřejmě nedochází.*, s. 47 aj.). Mnohem pečlivější zpracování by mj. zasluhoval i obrazový doprovod (např. některá čísla obrázků jsou chybná nebo v grafu 2 chybějí hodnoty).

Závěr:

Pionýrská práce Anny Polenské představuje mimořádně cenný a podnětný příspěvek k fonetickému výzkumu českého znakového jazyka. Autorkou navržený postup pro identifikaci weak dropu v proudu řeči by mohl být inspirací pro kategorizaci fonetických (i fonologických) redukčních změn či rozpoznávání artikulace. Celkovou úroveň práce bohužel snižují formální nedostatky.

Práce Anny Polenské *Jednoruční a dvouruční varianty znaků českého znakového jazyka* splňuje požadavky kladené na bakalářské práce v ÚJKN FF UK. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení *velmi dobře*.

27. ledna 2023

Klára Richterová